

TARİHTEN GÜNÜMÜZE
KUR'ÂN'A YAKLAŞIMLAR
(Kur'ân ve Tefsir Akademisi
II, 10-14 Ağustos 2009)

İsmail ÇALIŞKAN*

İlim Yayma Vakfı'nın desteğiyle icra edilen Kur'ân ve Tefsir Akademisi'nin bu seneki konusu, "Tarihten Günümüze Kur'ân'a Yaklaşımlar" idi. Vakfın genel merkez binasında 10-14 Ağustos 2008 tarihleri arasında açılış ve değerlendirme hariç on bir oturumda gerçekleşen toplantıda yirmi üç tebliğ sunuldu ve tartışıldı.

Toplantı formatı gereği her tebliğ sunumdan sonra yuvarlak masada katılımcıların değerlendirme, eleştiri, katkı ve soruları ile yeniden ele alındı. Türkiye'de Kur'ân ve tefsir çalışmalarına önemli bir katkıda bulunmayı amaçlayan ve bunu gerçekleştirebileceği anlaşılan bu toplantılar serisi şimdiden bir çığır açmış durumdadır. Ülkemizde yapılan çok sayıdaki toplantı genel izleyiciye açık olup konular derinlemesine tartışılmaz. Yine beş günlük seri oturumlar şeklinde bir toplantı hemen hiç düzenlenmemiştir. Düzenleme Kurulu adına açılış oturumunda konuşan Bilal Gökür, bu duruma değinerek, **Kur'ân ve Tefsir Akademisi** genel başlığı altında gelenekselleşmeye doğru yol alan bu çalışmanın İlahiyat alanında Türkiye'de örneği pek olmayan bir atölye çalışması olduğunu belirtti. Öyle görünüyor ki, **Kur'ân ve Tefsir Akademisi** atölye çalışması örneğini gerçekleştirmeye azmetmiş sahasındaki tek çalışma olmaya namzettir.

Protokol konuşmalarının yer aldığı açılış oturumunun ardından ilk oturuma geçildi. "Bir Anlama Sorunu Olarak Kur'an Yorumlarında Rasyonalizasyon" isimli tebliğinde Celal Kırcı, bir yeti olarak aklın bilgiyi alma ve kullanma işlevini anlatırken, aklın Kur'ân'ı anlamadaki işlevselliğini, yani müfessirlerin ayetleri anlamaya ve açıklamaya çalışırken aklı nasıl kullandıklarını ve niçin öyle kullan-

* Prof. Dr., Cumhuriyet Ü. İlahiyat Fak. Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Sivas (Hoca Ahmet Yesevi Uluslar arası Türk-Kazak Üniversitesi Öğr. Üyesi, Türkistan / Kazakistan), e-mail: icalis@cumhuriyet.edu.tr.

dıklarını örneklerle açıkladı. Bu arada tefsir ile ilgili çalışmalarda sık sık rasyonalite ile rasyonalizasyonun karıştırıldığını belirtti. Bu bağlamda Bilimsel/İlmi tefsir ve onun tanımı ile ilgili yapılan hataları da gündeme getirerek söz konusu hataya daha önce bu konuda yazdığı kitabında kısmen kendisinin de düştüğünü söyledi. Dolayısıyla daha önceki, “İlmi Tefsir, Kur’ân-ı Kerim ibarelerindeki ilmi istilahları tefsir ve o ibarelerden çeşitli ilim ve felsefi görüşleri istihraç eden bir tefsir çeşididir” tanımı yerine, “Bilimsel verilerle ayetlerin delaletleri arasındaki uyumu araştıran ve açıklamaya çalışan tefsir” tanımını önerdi. İkinci sözü alan Mehmet Paçacı, son yıllarda geliştirmeye çalıştığı çağdaş tefsir eleştirisi girişimine bir yenisini daha ekledi. Paçacı, söz konusu eleştirisini “Çağdaşçı ‘Kur’ân’da Kadın’ Yorumunun Eleştirisi” adlı tebliğinde, ‘Kur’ân’da Kadın’ yorumları etrafında sergiledi. Onun temel fikrini şöyle özetleyebiliriz: ‘Çağdaşçı Kur’ânda kadın yorumu’, birçok konuda olduğu gibi, İslam geleneğini hak etmediği bir şekilde eleştirmiştir. Bunun başlıca nedeni, Çağdaşçılığın, Müslüman dışı bir dünyada yani oryantalist bakış ile oluşturulmuş İslam karşıtı bir duruşu benimseyerek kendini oluşturmaya çalışmasıdır. Dahası Çağdaşçılık kendi duruşunu delillendirebilmek için gerçek olmayan bir gelenek tanımlaması yaparak ona bir gerçeklikmiş gibi savaş açmıştır. Bunda kendi tutucu konumunu savunmak için İslam disiplinler geleneğinin ürettiği metinleri çok da bilgi sahibi olmadan kullanan bir çağdaş toplumsal olgunun, Gelenekçi İslamcılarının da belirleyici olduğunu belirtmek gerek. Çağdaşçılık, çağdaş dönemin üretimi olan Gelenekçi İslamcılarını İslam geleneğinin bir devamı olarak görmek ve onların İslam geleneğini temsil ettiğini düşünmekle İslam geleneğine haksız bir saldırı söylemi geliştirmiştir.

Öğleden sonraki ilk oturum ağırlıklı olarak Kur’ân’ın sosyolojik yorumuna ayrılmıştı. İlk olarak Ejder Okumuş, “İbn Haldun’da Kur’ân’ı ‘Sosyolojik’ Okuma”nın mahiyetini ele aldı. Tebliğ sahibi, İbn Haldun’un *İlm-i umrân’a* (“sosyoloji”) ilişkin görüş ve tezlerini ayetler merkezinde delillendirme gayreti içerisinde olduğunu, dolayısıyla, onun *Mukaddime’sinin*, bir bakıma “Kur’ân’ın sosyolojik tefsiri” olma niteliği taşıdığını ileri sürdü. Bu esastan hareketle tebliğde, *Mukaddime’de* ele aldığı konuları ayet ve hadislerle delillendirmeyi ilke edinen İbn Haldun’un “sosyolojik” yaklaşımlarında başvurduğu ayetlerle bu ayetlere nasıl yaklaştığına dair bulgular ortaya konmaya çalışıldı. “Kur’ân’a Sol’dan Yaklaşım” adlı tebliğinde Mustafa Tekin, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra İslam ülkelerinde doğan akımların tepki ve başkaldırıları sol jargona dayandırdıklarını, bu arada Kur’ân yorumunda da aynı söylemi kullandıklarını ileri sürdü. Tekin, bu olguyu Seyyid Kutub ve onun tefsiri *fî Zılâli’l-Kur’ân* örneği üzerinde izah etti. Seyyid Kutub, sol ya da Marksist düşünceden etkilenmiş, ancak İslam’ı sol düşünce ile uyumlu hale getirme gayretinde olmamış, sadece sol jargonu kullanmıştır. Şevket Yavuz ise, Avrupa’daki Reform sürecinde öne çıkmış olan üç ismi merkeze alarak Kur’ân’a bakışı, “*Tanrı’nın Kırbacı’nın* Kitabında O’ndan Bir Şey Var mı?: Reformasyon Öncüleri Luther, Calvin ve Zwingli’nin

Kur'ân'a Yaklaşımları" ismini verdiği çalışmasında değerlendirdi. Ona göre, söz konusu dönemde Avrupa'da Kur'ân'a bakışı etkileyen unsurların başında, 'Tanrı'nın Kırbağı' olarak nitelenen Osmanlı'ya bakış daha doğrusu ona duyulan tepki vardı. İlginç olan ise, ismi geçen üç şahsın da pragmatik, teolojik ve eskatolojik açılardan Kur'ân hakkındaki düşüncelerin birbirine olan yakınlığıdır. Elbette bu düşünceler hiç de olumlu değildir. Bu oturumda yer almamasına ve toplantının son tebliği olmasına rağmen Mustafa Karagöz'ün tebliğine ("İctimâî Tefsirden Sosyolojik Tefsire -Kavram ve İçerik Analizi Işığında Bir Değerlendirme") sosyolojik çerçevede değinmek istiyoruz. Tahmin edilebileceği gibi tebliğci analizlerini *ictimâî tefsir*, *sosyolojik tefsir*, *ictimâî-edebî tefsir* kavramları etrafında yaptı ve sonuçta kavram tanımlamalarında problemler olmakla birlikte sosyolojik verileri yerli yerince tefsirde kullanmanın gerekli olduğunu vurguladı.

Bu oturumda gerek 'sosyolojik tefsir' kavramı ve gerekse 'Kur'ân'ı soldan okuma' adlandırmasının ne kadar doğru olabileceği en çok tartışılan konular oldu. Doğrusu bu tür kavramsallaştırma veya ifadelerde özen gösterilmelidir. Çünkü bilimsel kavramsallaştırmalar bir kere yerleştirmiş onları olumsuz etkilerini veya yetersizliklerini gidermek zordur. Üstelik tefsirde kavramsal sistemin henüz oturmadığına ilişkin ciddi tenkitler varken. Aynı dikkati tefsir yoluyla çözümlenen düşünceleri, mevcut akımlarla şu ya da bu şekilde ilişkilendirilirken de göstermek gerekir. Söz gelimi Seyyid Kutub'u Sosyalizm ile bir araya getirmek ne kadar doğrudur. Birisi dinden hareketle toplumsal düzenin teşekkülünü savunurken diğeri materyalizmden hareket etmektedir.

İkinci gün ilk olarak Ömer Dumlu ve Rıza Savaş, yazmış oldukları *Nüzûl Sırasına Göre Âyet Âyet Kur'ân'ın Yorumu* adlı eseri mahiyet ve muhteva açısından gerekçeleri ile birlikte tanıttılar. Ardından Adnan Memduhoğlu, "Ahkâm Âyetlerini Yorumlamada Fakihlerin Yöntemleri Ve İhtilaf Sebepleri -Mâide 5/6 Örneği-" adlı tebliğinde abdest ayetini esas alarak fakihlerin anlama ve istinbât yöntemlerinden kaynaklanan ihtilafları ele aldı. Daha sonra bilimsel tefsirin ele alındığı ve günün, belki de bu yılki toplantının, en tartışmalı oturumu gerçekleşti. Veysel Güllüce tebliğinde ("Kur'ân'a Bilimsel Yaklaşımın Değerlendirilmesi") bilimsel tefsire olumlu bakar ve savunurken, Şehmus Demir ("Kur'ân'ın Bilimsel Veriler Işığında Yorumlanmasına Eleştirel Bir Yaklaşım"), bu tür tefsir yöntemini şiddetle eleştirdi. Tebliğlerin değerlendirmesi ve eleştirisinde de iki yaklaşımın benimsendiği görüldü. Esas itibarıyla 'İlmi' ya da 'Bilimsel' tefsir kavramı derinlemesine analiz edilmelidir. Zira klasik dönem tefsirlerinden verilen örnekler bugünkü örneklerle aynı kefeye konulmasının imkansızlığı ortadadır. Öte yandan, son yüzyıldaki bilimsel yorumların büyük çoğunluğunun adeta bir travma sonucu ortaya çıkmış gibi görüntüsü daha büyük bir problemdir. Söz gelimi, konuya ilişkin fikir beyan edenlerin çoğunluğunun başlangıç aldığı Gazâlî'nin bu akımın başlatıcısı gibi takdim edilmesi ne kadar doğrudur. Yine her fırsatta konuyla ilişkilendirilen Fahreddin Râzî ne kadar bilimsel tefsircidir? Sorular uzayıp gitmek-

tedir. Konunun önemi, tartışmalı olması ve uzayıp gitmesi nedeniyle önümüzdeki yıl yapılacak toplantının konusunun bilimsel tefsir olması dahi teklif edildi.

Günün son oturumunda Kur'ân ve tefsirin özüne inilmeye çalışıldı. "Varlık ve Bilgi Cihetinden Kur'ân"ı ele alan Tahsin Görgün, Kur'ân-ı Kerîm'in asıl mahiyetinin bilinmesinin anlaşılması ve yorumlanmasındaki ehemmiyeti üzerinde durdu. O, ilgili ayetler yardımıyla Kur'ân'ın vahiy öncesindeki durumunun bilinmediğini, insan hayatına girdikten sonra mana kazandığını, nazil olduğundan sonra da insandan bağımsız olarak lafız ve mana olarak varlığını devam ettirdiğini, dolayısıyla önemli olanın Hz. Peygamber'e inişinden sonrası olduğunu belirtti. Tefsir ise, ümmetin vicdanıdır, yani tefsir yapıldığı ana kadarki birikimin Kur'ân üzerinden okumaktır. Bir varlık olarak Kur'ân'ın Hz. Peygamber'le ve Müslüman toplum ile ilişkisini bu minval üzere açıkladı. İbrahim Görener de "Tefsiri Oluşturan Sorular ve Tefsir Formlarının Oluşum Süreci" başlıklı tebliğinde, her tefsirin bir yazılış sebebinin, bir amacının, bir dilinin ve hedef kitlesinin olduğundan bahisle, bu açıdan tefsirlere baktığımızda onları daha iyi anlayabileceğimizi ifade etti. Müfessirin bilgi birikimi ve benimsediği yöntem de unutulmamalıdır. Bu zaviyeden bakınca her tefsirin diğerlerinden farklı bilgi, yorum ve niteliklere sahip olmasını doğal karşılamak gerekecektir. Tefsiri oluşturan sorular ise, *kelime bilgisi, nüans bilgisi, fikhî konular, tarihsel arkaplan bilgisi, nasih-mensuh, esbab-ı nüzul, neredene zaman (leyli, nehârî, şitâî, sayfî, vs.) alanlarından gelebilir*. Ayrıca tefsiri meydana çıkaran şu sorulardır: *Kur'ân'ı nasıl müdafâ edebilirim? (icaz bilgisi), Kur'ân'ın edebî zevkine nasıl ulaşabilirim? (edebî tefsir), Kur'ân'ı hayatıma nasıl tatbik edeyim? (sosyolojik tefsir), Kur'ân'daki ... kavramı ne anlam taşır? (Konulu tefsir) ve Kur'ân'da bilimsel veriler var mı? (Bilimsel tefsir) vs.* Süleyman Karacelil de tebliğinde ("Müfessirin Kur'ân'ı Tefsirinde Etkili Unsurlar ve Müfessirin Yönteminin Tespiti"), Görener'in ele aldığı meseleye farklı bir açıdan yaklaştı. İlk önce Kur'ân tefsirinde müfessiri etkileyen âfâkî ve enfüsî nedenlerin nasıl ortaya çıktığını sorgulayan Karacelil, enfüsü nedenler olarak *kişisel özellikler, uzmanlık, amaç ve zühd ve takvayı*, âfâkî nedenleri de *Kur'ân'ın Metni ve Kur'ân'dan Kaynaklanan Nedenler ve Çağ ve Zamanın Yapısı -Toplumsal Etkiler* olarak ikiye ayırdı. O, bu unsurlar çerçevesinde, tefsirin ve tefsir usûlünün nasıl oluştuğunu açıkladı.

Bu seneki toplantıda tefsir yapma ve tefsir çeşitleri üzerinde yoğunlaşma vardı. Hafta ortasında (Çarşamba) öğlene kadar yapılan oturumlarda da bu ağırlık hissedildi. İlk oturumun birinci tebliğini Talip Özdeş sundu: "Kültür ve Ortak Zihniyetin Yoruma Etkisi Açısından Rivayet ve Dirayet Tefsirleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme". Özdeş'e göre Kur'ân'ın yorumunda etkili olan sosyo-kültürel faktörlerin yanında hadis ve rivayetler, fıkıh, tefsir, lügat, felsefe, mantık, kelâm ve tasavvuf gibi insani ürünler zamanla merkezî konuma getirilerek Kur'ân'ın önüne geçirilmiştir. Bu disiplinler aracılığı ile Kur'ân'a lafızcı ve parçacı bir yöntemle yaklaşmış, âyetlerin bağlantılı olduğu sebep ve olgular yerince analiz edilmemiş, her meslek sahibi ve ekol kendince önemli gördüğü

âyetleri esas alarak sistemini kurmuştur. Rivayet ve dirayet tefsirleri adını verdiğimiz eserler de bu durumlardan yeteri kadar nasibini almıştır.

Mustafa Özkan, biraz farklı bir konuyu, “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde –XIII-XV. Yüzyıl– Yapılmış Kur’ân Tercümeleleri”ni anlattı. Zeki Duman ise, Kur’ân kıraatinde tarihsel bir hatayı düzeltmenin peşinde idi. Duman, “Tefsir ve Te’vilin Temel İlkeleri Açısından Secavendî’nin Manaya Tesir Eden Önemli Üç Hatası” adlı tebliğinde Kur’ân’ı tilavet sırasında durma yerlerini belirleyen Secavendî (öl. 560/1165)’nin Yusuf sûresi 24, Bakara sûresi 284 ve Tevbe sûresi 128. ayetlerindeki hatalı işaretlemelerini anlattı.

İkinci oturumun konusu Kur’ân’ın mezhebi yorumlarına ayrılmıştı. Sunulan iki tebliğ de Sünni dünyanın az itibar ettiği, dolayısıyla da az bildiği iki yaklaşımı ele aldı. Mustafa Öztürk, “Şîî-İmâmî Tefsir Kültürünün Genel Karakteristikleri” adlı çalışmada, Şîî tefsire karşı ideolojik bir yaklaşımın sürdüğünü, halbuki Şia’nın bazı noktalarda daha önde olduğunu belirttiikten sonra Şîî tefsir ve tabakat literatüründen artık istifade edilmesi gerektiğini önerdi. Mehmet Ünal da “Zeydiyye'nin Tefsir Anlayışı”nı anlattı.

Perşembe günü sabahı ilk oturum, konulu tefsire ayrılmıştı. İlk söz, “Günümüz Tefsir Çalışmalarında Yeni bir Yöntem: Konulu Tefsir Metodu” isimli tebliği ile Şahin Güven’in idi. O, bu metodun tanımı, ortaya çıkışı ve diğer yöntemlere göre avantajlarını anlattı. Ardından Bilal Gökür, “Sistematik Konulu Tefsir: Hedef, İmkân ve Sınırları” tebliğiyle bu metod üzerinde tahlile devam etti. O, öncelikle ‘konu bütünlüğü’ kavramı ile onunla zorunlu irtibatı olan ‘münasebât ilmi’ne ve ‘Kur’ân kavramları’na odaklandı. Bu arada geçmişte ve modern dönemde bu konuda çalışma yapanlar ve iki dönem arasındaki anlayış ve yaklaşım farkını da ortaya koymaya çalıştı. Sonuç olarak, Konulu Tefsir düşüncesi aslında sanıldığı gibi aksine modern bir düşünce değil ama modern bir uygulamadır. Ahkâmü’l-Kur’ân ve Kasasü’l Kur’ân literatürü birer konulu tefsirdir. Fakat klasik anlamdaki uygulamaları, ahkam ve kasas gibi konularla sınırlı iken modern uygulamada alan alabildiğine genişler. Kur’ân’ın bahsettiği her mevzu, hatta insanın modern anlamda konu edindiği her şey, Konulu Tefsirde gündeme gelmektedir. Her şeye rağmen bu tür tefsirin başlı başına bir metod olup olmadığı meselesi henüz karara bağlanmamış, kabul ve reddedenlere göre uygulama alanı bulmuştur. Hatice Arpağuş konulu tefsirin uygulaması niteliğinde bir örneği ele aldı: “Kur’ân Perspektifinden Yaratılış İtibariyle Kadına Bakış”. Başta Nisâ sûresi 1. âyet olmak üzere ilgili ayetlerin dil ve yorum açısından değerlendirilmesini yaptıktan sonra, bu konudaki geleneksel ve yeni yorumları sıraladı. Ona göre, Kur’ân’da yaratılış (ve tabii ki kadının yaratılması) konusundaki mücmelliğin sebebine ilişkin üç ihtimal vardır: 1. Okuyucu bu mesele hakkında ayrıntılı bilgiye sahiptir; 2. Söz konusu meseleyle ilgili ayrıntılar o anda Kur’ân’ın ehemmiyetine işaret ettiği nokta açısından gerekli değildi; 3. Bu tür konular beşer lisanının eksik kaldığı gaybî şeylerdir. Fakat hepsinden öte,

Arpaguş'un savunduğu ana fikir, Kur'an'da bu konunun ele alınışı kadının yaratılışı süreç ve biçimi bağlamında değil, onun psikolojisini ve Allah'ın kudretini belirtme amaçlı olduğuydu.

Toplantının ateşli tartışmalarının olduğu bir oturum da bu idi. Konulu tefsire yönelik eleştiriler, Kur'an'ın tertibi, konularının tespiti ve tasnifi ile ilgili çekinceler ve kadın konusundaki İslam düşüncesinin malum kaygan zemini, burada da gündeme oturdu. Elbette yeni metotların faydası inkar edilemez, ancak anlaşılana o ki, tefsire hizmet etmeyi amaçlayan metotlara yönelik çekinceler, büyük oranda Kur'an'ın mevsukiyetini koruma endişesinden kaynaklanıyor. Günümüz Kur'an-tefsir-usûl konularındaki tartışmaların özünde bu düzlemde cereyan ettiğini söyleyebiliriz.

Bu sabahki ikinci oturumda Kur'an'ın dil yapısı ele alındı. Halil Çiçek, "Kur'an'da Anlam Zenginliği"ni ele alırken, Necmettin Gökür tebliğini "Kur'an Dilinde Ehl-i Kitab Kültürünün İzleri: Sosyo-Linguistik Bir Yaklaşım" konusuna ayırmıştı. Anlam zenginliğini imkan ve nitelikleri açısından geniş bir perspektiften ele alan Çiçek, Kur'an'ın bu bakımdan üstün oluşunun Arap dilinin özelliğinden değil bizzat kendi yapısından kaynaklandığı fikrinden hareketle söz konusu zenginliği ikiye ayırdı: 1. Bir lafız, cümle veya ayetin çok manayı içermesi (*cevâmi'u'l-kelim*); 2. Bir cümleye birçok farklı mananın verilebilmesi. Gökür ise, çalışmanın adından da anlaşılacağı üzere, Kur'an'ın Mekke-Medine nüzul ortamını ve dönemin dinî-kültürel yapısını tahlil ettikten sonra, Yahudi ve Hristiyan dinî kültüre ait dilsel izleri aradı. Mevzu Kur'an ve dile gelmişken toplantının son oturumunda bu konuda sunulan iki tebliğe daha değineceğim. Bunlardan birincisi Ali Bulut'un "Kur'an-ı Kerim'in Anlaşılmasında Belâgatın Rolü -Tevriye Sanatı Örneği", ikincisi de Ahmet Yüksel'in "Kur'an'da Ritmik Yapı" adlı tebliği idi.

Perşembe gününün üçüncü ve son oturumunda çağdaş dönem tefsir çalışmaları değerlendirildi. İlk olarak Abdullah Emin Çimen, 20. yüzyılın başlarında Suriyeli meşhur alim, siyasetçi, ıslahatçı ve yenilikçi Şeyh Tâhir el-Cezâirî (ö. 1338/1920)'nin tefsirci kişiliğini anlattı ("Tâhir el-Cezâirî'nin Mufessir Kimliği (Kur'an Anlayışı)"). Birçok düşünür ve müellifi derinden etkilemiş, mezhebi bağnazlıktan uzak bir kişi olan Cezâirî, bilindiği kadarıyla Beyzâvî'nin tefsirine en son haşiyeye yazan kişidir. Mehmet Çiçek ise, "Geçmişin Kozmos'undan Kaotik Çağdaşlığa: Tefsir Bağlamında Bir Çözümleme Denemesi" adlı tebliğinde, Kur'an ve onu kendisine konu edinen Tefsir ilmi açısından, 'Herhangi bir bilim oluşturmak ne demektir?', 'Bilim oluşturmak, salt bilgi dünyasına ait bir girişim ve çaba mıdır yoksa var oluşumuza ait bir şuur hali midir?', 'Paradigma-sınıflama ilişkisi nedir?' gibi sorulara cevap vermek ve bu amaçla güncel durumla ilgili tespitler yapmak gibi hayli zihni faaliyet gerektiren zor bir konuyu seçmişti. Geçmişle çağdaş durum arasında karşılaştırma imkanı sunabilmek için de

Molla Fenari ve Fazlurrahman'ı örnek almıştı. Şüphesiz her tebliğin bir değeri vardı, ancak konuyu tartışması ve geliştirdiği paradigma açısından bu tebliğ, toplantının en çok beğenilen tebliğlerinden birisi idi. Günün son tebliğinde ("Tefsir Akademisinin Türkiye Serüveni") Ömer Kara, İlahiyat fakültelerinin kuruluşundan itibaren günümüze kadar tefsirin Türkiye serencamını hikaye etti. Ona göre, tefsir akademisi; başlangıç (1960-82), gelişme (1982-95), sonuç (1995-2005) ve yeni dönem (2005'den sonrası) olmak üzere dört devreye ayrılır. Yetişen hocaları, ortaya konan bütün Kur'ân ve tefsir çalışmaları ile gerçekten büyük bir ilmi birikime sahip olan Türkiye'deki tefsir akademisi, sorunları ile birlikte gelecekte söz sahibi olmayı vaat etmektedir.

Bu seneki Kur'ân ve Tefsir Akademisi'nin son günü (Cuma) sabahleyin üç tebliğin sunulduğu tek oturum vardı. Onları yukarıda ilgili tebliğlerle birlikte değerlendirdiğimiz için yeniden söz konusu etmiyoruz. Öğleden sonra ise beş günlük yoğun ve yorucu çalışmanın değerlendirmesine sıra gelmişti. Elbette değerlendirme, eleştiri ve öneri tarzında birçok değerli fikir dile getirildi. Tefsir terminolojisinin netleştirilmesi, Kur'ân'ı anlamının ne olduğunun ortaya konulması, bir çalıştay olduğu için çok farklı konular yerine bir ya da iki konu üzerinde yoğunlaşılması, yeni yetişen bilim insanlarına öncelik verilmesi, Türkiye dışındaki çalışmaların gündeme alınması, diaspora Türkçesi'nin de seslendirilmesine imkan verilmesi gibi bir çok teklif yapıldı. Burada bu seneki çalışmalara yurt dışından (Viyan Üniversitesi) katılan Ednan Aslan'ın bir iki düşüncesine yer vererek bitirelim: "Dünyanın bütün üniversitelerinde en aktüel konu Kur'ân'dır. Böylesi ciddi bir durum karşısında İslam dünyasının özellikle Türkiye bilim çevrelerinin dünya 'pazarı'na çıkaracak nesi vardır? Doğrusu bu toplantı ile sınırlı olmak üzere pek bir şey göremedim. Anladığım kadarıyla bilinen öğretilerin öğretilmesi çabası devam etmektedir. Ancak 'tefsirin konsepti, içerik ve amacı nedir, tefsir nereye doğru gidiyor?' gibi önemli soru ve sorunların öncelikli ve detaylı bir şekilde halledilmesi gerektiğini düşünüyorum...".

Bilindiği üzere ülkemizde 1986 yılında başlayan Kur'ân ve tefsir sahasındaki bilimsel toplantılar hem mahiyet hem kemiyet olarak giderek artış göstermiş ve daha sonra da her yıl tekrar edilen seri toplantılar haline dönüşmüştü. Halen ülkemizde intizamlı olarak devam eden üç toplantı vardır. Bunlar, 1995 yılından beri Fecr Yayınevi'nin her yıl bir şehirde yaptığı 'Kur'an Günleri' ve Kur'ân sempozyumları; İSAV (İslami Araştırmalar Vakfı)'ın 1998 yılından beri düzenli olarak yürüttüğü sempozyumlardır. Üçüncüsü de İlim Yayma Vakfı'nın maddi desteğiyle yürütülen **Kur'ân ve Tefsir Akademisi**dir. Bunların dışında zaman zaman ilmi toplantılar düzenleyerek katkılarına sürdüren fakülteler ve başka kuruluşları da anmalıyız. Elbette söz konusu faaliyetlerin her birinin kendine özgü nitelikleri vardır. Kur'an ve Tefsir Akademisi'nin atölye çalışması (ya da çalıştay) yöntemini tercih etmesi ilk dikkati çeken yanındır. Bu çalıştayın önceliklerinden birisi de yeni yetişen bilim insanlarına yer vermektir. Düzenleme heyeti doktora ve üzeri ça-

lışma yapan elemanlara öncelik vereceğini ilan etmiştir. Umarız bütün bu toplan-
tılar, ülkemiz adına dünyadaki İşlam düşüncesine Kur'ânî bir katkı ve tefsir bili-
mine akademik bir destek sağlar.